

– према речима З. Бојовић – одржана и свечана седница у Академији на којој је о песниковом лику и делу, поред Д. Вукотића и Н. Петковића, говорио председник САНУ академик Дејан Медаковић.

Гордана С. Покрајац*

Универзитет у Новом Саду – Филозофски факултет
Одсек за компаративну књижевност
др Зорана Ђинђића 1
21000 Нови Сад

УДК 001.32(497.11)"1886/1947"(043.5)

Присјуйне беседе српских академика (1886–1947).
Књ. 2, уредник Миро Вуксановић. Београд, Српска
академија наука и уметности, 2021, 668 стр.

Крајем 2021. изашла је из штампе друга књига едиције *Присјуйне беседе српских академика (1886–1947)*. Према спољашњем изгледу и уредничкој концепцији, доследно је спроведен модел успостављен у првој књизи која се појавила годину дана раније (2020). Књига је штампана у тиражу од 500 примерака на сјајном кунстдрук папиру у тврдом пластифицираним картонском повезу, као издање Председништва Српске академије наука и уметности (САНУ). Обима је 668 страница са илустрацијама у боји.

У вези са приступним академским беседама, од значаја је неколико чињеница. Према Основном закону Краљевско-српске академије од 1. новембра 1886, приступне беседе биле су услов за ступање у пуноправно чланство редовних или правих чланова Академије. Изабрани академик стицао је сва права „кад на свечаном скупу буде проглашен и кад из области оне Академије за коју је изабран прочита своју расправу или изложи своје уметничко дело”. Обавеза саопштавања академске беседе била је на снази до доношења Закона о Српској академији наука 1947, да би институт академске беседе био обновљен у Српској академији наука и уметности почетком седамдесетих година дведесетог века.

* gordana.pokrajac@ff.uns.ac.rs

Имајући у виду значај академских беседа, Председништва САНУ је 2019. донело одлуку о формирању Академијског одбора за историјат и објављивање академских беседа. Чланови Одбора делегирани су из свих одељења САНУ и за председника је именован академик Миро Вуксановић. Едиција *Присјуйне беседе српских академика* покренута је са циљем да се обједињено објаве приступне беседе српских академика од оснивања Српске краљевске академије (СКА) 1886. до данас. Две потцелине у оквиру едиције обухватају беседе из периода Српске краљевске академије (1886–1947) и беседе које су држане од 1971. на даље. Од избора 2015. беседе новоизабраних академика објављују се у серији *Академске беседе*.

У књизи *Присјуйне беседе српских академика (1886–1947)*, књ. 2 окупљене су и по први пут заједно објављене беседе правих чланова Српске краљевске академије изабраних од 1890. до 1914. године. Највећи број тих беседа раније је појединачно штампан у публикацији „Глас Српске краљевске академије”, док су информације о њиховом саопштавању, односно читању, као и о пуноправном ступању академика у чланство Академије, редовно и подробно објављиване у „Годишњаку Српске краљевске академије”.

Књига *Присјуйне беседе српских академика (1886–1947)*, књ. 2 конципирана је на следећи начин. На почетку је предговор уредника едиције, академика Мира Вуксановића, у којем је изнео најважније чињенице у вези са иницијативом за објављивање академских беседа, подсетио на посланицу академицима првог председника Академије Јосифа Панчића, и указао на значај објављивања академских беседа. Потом следи списак свих правих чланова Српске краљевске академије (1886–1947), који броји укупно 108 личности. Свака од тих личности представљена је подацима о избору у чланство, називу беседе и њеном објављивању. Главни део књиге чине беседе и уметничка дела правих чланова Српске краљевске академије који су изабрани од 1890. до 1914. године. Било их је тридесет седам (37) и већина је одржала своје беседе. Прави чланови су хронолошки распоређени у оквиру стручних академија којима су припадали, а представљени су и својим портретним фотографијама, основним биографским подацима, подацима о датуму одржавања беседа и њиховом објављивању. На крају књиге су фотографије и подаци о члановима из овог периода у ком беседе нису одржане.

Приступне академске беседе сакупљене у књизи *Присјуйне беседе српских академика (1886–1947)*, књ. 2 разнородног су садржаја и неједнаког обима а објављене су, као и оне из прве књиге, без језичких, стилских, правописних и других измена.

У оквиру Академије природних наука објављене су беседе: Симе Лозанића *О ароматичним дијшијокарбамајима*, Јована Цвијића *Структура и додела њланина Балканској ѡлоустврва*, Михаила Петровића Аласа *О математичкој теорији активностии узрока*, Богдана Гавриловића *Проблем ѡростора, хийер-ѡростора и континуума* и Саве Урошевића *Један ѡѡлед на ѡстѡнанак кристѡлних шкриљаца*.

Чланови Академије философских наука одржали су беседе: Владан Ђорђевић *Корѡис и Доситијеј*, Јован Туроман *Борба за хуманистичку ѡимназију и борба ѡрошив ње*, Петар Пера Ђорђевић *О регу речи у срѡском језику*, Љубомир Стојановић *О индивидуѡлисању срѡскоѡ језика* и Андра Николић *О књижевној критикици*. Беседа Александра Белића *Основне црте истѡријској развѡика срѡској језика*, представљена је у овој књиѡи извештајем о њеном одржавању и садржају из „Годишњака Српске краљевске академије”.

У оквиру Академије друштвених наука беседе су одржали: Јован Ристић *Леѡйолд Ранке и ослобођење Србије*, Глигорије Гига Гершић *Поѡлед на међународни и државѡйравни ѡложај Босне и Херцеѡвине и остврва Киѡра ѡрема научним оценама ѡреѡстѡвника данашње међународно-ѡравне теорије*, Нићифор Дучић *Светии Сава, срѡска црква и срѡска краљевина у XIII вијеку*, Јован Мишковић *Срѡска војска и војевање за време усѡјанка, од 1804–1815. ѡдине*, Јован Ђ. Авакумовић *Стѡара срѡска ѡоротѡ ѡоређена са енѡлеском ѡоротѡм*, Милутин И. Гарашанин *О ѡоѡитичкој књижевностии*, Михаило В. Вујић *Најновији обрѡи у ѡрѡвинској ѡоѡитици*, Јован Н. Томић *Град Клис у 1596. ѡдини*, Ђорђе Павловић *О ѡравосуђу* и Слободан Јовановић *Усѡјавобрѡнијељи и њихѡва влада 1838–1858*. Беседе Стојана Бошковића на тему *Државна идеја у стѡрој и новој срѡској Краљевини са ѡѡледом на истѡу идеју код остѡлих словенских народа* и Љубомира Јовановића *О Лейѡиѡису ѡѡѡа Дукљанина* представљене су преко извештаја о њиховом одржавању и садржају у „Годишњаѡима Српске краљевске академије”.

У оквиру Академије уметности, Милан Јовановић Морски у својој беседи износи *Поѡлед на индијску драму*, Јован Јовановић Змај је заступљен песмом *Краљевић Марко* и *Троѡлав Араѡин*, Симо Матавуљ расправом *О умејној ѡриѡвечи* и приповетком *Цар Дуклијан*, док је Богдан Поповић беседио *О ѡложају ѡриѡева у ѡруѡи са имениѡом*. О одржаној беседи Андре Стевановића „О Дечанима” сведочи информација из „Годишњака Српске краљевске академије”. Сликари Павле Паја Јовановић, Стеван Тодоровић и Урош Предић приредили су приликом проглашења за академике изложбе својих раѡова, те су у књиѡи *Присѡуѡне беседе срѡских академика (1886–1947)*, књ. 2 представљени раѡовима који се налазе у Уметничкој збирци САНУ.

Неколико академика није одржало своје беседе. То су Јован Бошковић, Светолик Радовановић, Стеван Сремац, Лаза Костић, Андра Ђорђевић и Михаило Гавриловић. Један од њих, Јован Бошковић, преминуо је пре распоређивања у стручну академију.

Сања Д. Степановић Тодоровић*

Српска академија наука и уметности

Библиотека

Кнеза Михаила 35

1100 Београд

УДК 27-299.4

271.222(497.11)-722.52:929 Поповић Гаврило

**Владика Гаврило Поповић, *Мемоари*. Приредили
Петар В. Крестић и Миле Станић. Државни архив
Србије, Београд, 2022, 347 стр.**

Мемоари су од велике користи за схватање духа времена, политичких и културних проблема, односа снага у друштву. У ту категорију спадају и мемоари владике шабачког Гаврила Поповића (1811-1871), који се налазе у Архиву Србије (Поклони и откупи – 76/296). Њих су користили углавном црквени писци (прота Алекса Ивић) и историчари, а сада се први пут објављују у целини.

У предговору овог издања приређивачи су дали исцрпну биографију владике Гаврила, по којој се школовао у Сегедину и Ђуру, завршио једну годину права у Пешти и богословију у Сремским Карловцима. На позив митрополита Петра Јовановића прешао је у Србију 1834. године. Од тада је био у митрополији писар и секретар, архимандрит, а 1860. године изабран је за епископа шабачког. Упоредо је био професор Богословије (1836-1856), вероучитељ Лицеја; члан Школске комисије, редовни члан Друштва српске словесности од 1842, а од 1869. редовни члан Српског научног друштва. Владика Гаврило је био плодан писац, аутор књига

* sana.skpanovic@bib.sanu.ac.rs